

Ondernemer, overheid en overhead

DOOR JAN VIS

Binnen een samenleving die is gebaseerd op vrijwillige arbeidsverdeling spelen ondernemers de economische hoofdrol. Ondernemers zijn mensen die dingen zien die anderen niet zien en vervolgens het lef hebben om hun persoonlijk vermogen in de waagschaal te stellen om te bereiken wat anderen als onhaalbaar kwalificeren. Ondernemers leven van onzekerheid. Daardoor verschillen zij hemelsbreed van managers en bestuurders. Die haten onzekerheid, omdat succes binnen hun sterk gereguleerde wereld alleen kan toevallen aan mensen met een mechanistische levensvisie.

Voor de fantasielozen is verbeelding een nachtmerrie. Zij leven in de ban van het gemiddelde. Alles wat daarvan afwijkt, kan worden geklasseerd als behorend tot de groep die moet worden bemoederd of de klasse die een zware last op de schouders moet torsen. De individuele mens met zijn unieke kenmerken blijft volledig buiten beeld. De patroonheilige van de hedendaagse bestuurder is Prokroustès.

Iedereen die iets meer dan oppervlakkig kennis heeft gemaakt met de verworvenheden van de Nederlandse verzorgingsstaat, is in staat een avond te vullen met anekdotes over de wondere wereld van onderwijsinstututen, zorginstellingen, zelfbenoemde autoriteiten en toezichthouders, wetten en verordeningen. Langzamerhand dreigt er antibiose te ontstaan: reguleringsdrift maakt ondernemerschap onmogelijk. De overheid bestaat voor een groot deel uit nodeloze overhead. Net zo schadelijk als veel stafafdelingen voor ondernemingen.

GEWOGEN GEMIDDELDE

Om deze dreiging het hoofd te bieden zijn ten minste twee ontwikkelingen noodzakelijk.

De eerste bestaat uit een hervorming van de democratische besluitvorming. Ons kiesstelsel bevat een merkwaardige weeffout. Het is een misvatting te menen dat wij beschikken over algemeen kiesrecht. Dat zou immers betekenen dat iedereen mag kiezen. Bij een gemiddeld IQ van 100 lijkt dat sowieso niet zo verstandig. Mensen onder de achttien jaar zijn stemloos en dat geldt ook voor mensen die de Nederlandse nationaliteit niet bezitten, maar wel al jaren een belangrijke bijdrage leveren aan de samenleving. Of het stellen van een leeftijdsgrens of het uit-

gaan van nationaliteit met betrekking tot meebeslissen de juiste onderscheidende factoren zijn, is twijfelachtig. Iemand die een grote bijdrage levert aan de economie, telt even zwaar als iemand die niet wil (niet kunnen is iets anders) bijdragen. De minister van Financiën wordt niet moe ons te doordringen van de merkwaardige gedachte dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen, maar als het op beslissen aankomt, lijkt die uitspraak niet van toepassing. Besteden is vooral leuk als je niet eerst hebt moeten verdienen. Het wordt tijd voor een gewogen gemiddelde. De stemmen van de mensen met de grootste bijdrage tellen zwaarder.

Ook de wijze waarop de samenleving vaak wordt bestudeerd leidt tot ongelukken. Binnen de economie wordt veelal uitgegaan van een merkwaardig soort groepsdenken: de klasse van ondernemers en arbeiders, de groep van de hulpbehoevenden, de exporterende bedrijven en de financiële sector. Menselijk gedrag kan alleen worden bestudeerd op basis van het handelen van individuen. De overheid beslist niet, dat doen mensen die op een bepaald moment deel uitmaken van een regering of parlement; ondernemingen voeren geen beslissingen uit, dat doen mensen van vlees en bloed.

De analyse moet beginnen bij de handelende mens. Economie is een deelwetenschap van de praxeologie: de leer van het handelen. Mensen handelen op basis van hun persoonlijke overtuigingen, inzichten en belangen. Het ligt voor de hand om dit als egoïsme te kenschetsen. Het begrip egoïsme moet dan echter wel op juiste wijze worden verstaan. De door mededogen bewogen mens die besluit zijn leven in dienst te stellen van zijn naaste, handelt uiteraard op basis van persoonlijke overtuiging en eigenbelang. Het zal die naaste echter een zorg zijn op grond van welke motieven er tot hulpverlening wordt overgegaan. Het zelfbeschikkingsrecht van de mens verdraagt zich niet met dwang. Dat geldt ook voor de dwang die wordt uitgeoefend om allerlei bijdragen te leveren. Afdgedwongen solidariteit is geen substituut voor naastenliefde.

Daarmee is tevens gezegd dat een op vrijwillige arbeidsverdeling gebaseerde samenleving het niet kan stellen zonder moreel kompas. Dat is echter wel een persoonlijk kompas, en niet het gegist bestek van politici dat tot stand is gekomen door een toevallige meerderheid. ■

JAN VIS is directeur bij Talanton Corporate Finance BV te Houten en als adjunct-professor Business Valuation en Value Based Management verbonden aan de Rotterdam School of Management van de Erasmus Universiteit. Deze column geeft de persoonlijke mening van de auteur weer. (janvis@talanton.nl)

